

TOPLUM VE SİYASET
FELSEFESİ DERNEĞİ

ANKARA
ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi
Temelleri Anabilim Dalı

7.

ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ
SEMPOZYUMU

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Sempozyum Ana Teması: **Eğitim, Adalet ve Yoksulluk**

Tarih: **26-27 Mayıs 2022**

Yer : **Online Platform (ZOOM)**

ttsfd.org/sempozyum e-posta: sempozyum@ttsfd.org

**TOPLUM VE SİYASET FELSEFESİ DERNEĞİ ve
ANKARA ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ
EĞİTİMİN FELSEFİ, SOSYAL VE TARİHİ TEMELLERİ ABD BAŐKANLIĐI
İŐ Birliğiyle**

Editör
Selma AYDIN BAYRAM

Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Yayınevi
ISBN: 978-605-68957-6-0
Sertifika No: 42447

Haziran 2022

İletişim Bilgileri:

Web adresi: <http://ttsfd.org/sempozyum>
e-posta adresi: sempozyum@ttsfd.org

İhsaniye Mah. 4932 Sok. Emel Apt. 21/A Akdeniz MERSİN

Bildiri özetlerinde yer alan her türlü görüş ve düşünceye dair sorumluluk bildiri yazar(lar)ına aittir.

İÇİNDEKİLER

Künye	i
İçindekiler	ii
Düzenleme Kurulu	iv
Bilim Kurulu	v
Sempozyum Programı	vi
Eğitimde Tarafsızlık Ve Liberal Tarafsızlık İlişkisi: Matt Sensat Waldren'in Görüşleri Üzerine Eleştirel Bir İnceleme.....	1
Yavuz Selim ALKAN	
Bir Arada Yaşama ve Eğitim Kavramlarının Kesişim Noktası Olarak Politika: Radikal Demokrat Eğitim	2
Sibel KİRAZ	
Aydınlanma Hareketinin Devamı Olarak Feminist Eğitim Anlayışı: Kant, Mendelssohn ve hooks	3
İtir GÜNEŞ	
Bilimsel Bilgi Eğitiminde Eşitliğin Bir Olanığı Olarak <i>Ansiklopedi</i> ve <i>Isotype</i> Projeleri.....	5
A. Dinçer ÇEVİK	
Küresel Salgın Sürecinde Liberal Tezlerin İflası ve Devletin Rolünü Yeniden Tanımlama Gereği	6
Eda ÇOBAN KAPUOĞLU	
Adalet Duygusu İnsan Hakları Eğitimiyle Geliştirilebilir mi?	8
Birgül İMECE	
Freire'nin Eleştirel Pedagojisi: Bireyin Özgürleşmesinin ve Daha Adil Bir Toplumsal Düzenin Olanakları	9
Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU	
Wollstonecraft mı, Rousseau mu?	10
Aslı ŞENTÜRK	
Kültürün Retoriği, Retoriğin Kültüreliliği; Siyasal Uzlaşma Bakımından Sofistlerin Retorik Eğitimi ile Kitle İletişiminde Kültür Eğitimini Değerlendirmek	11
Yeşim Özden ÖZDEMİR	
Eleştirel Öz-Düşünüm ve Etik Öznellik: Adorno ve Levinas ile Eğitim Üzerine	12
Elis ŞİMŞON	
Politikaların Kökleri: İnsan Doğası ve Ahlaksal Ayrımalar Üzerine	13
Funda NESLİOĞLU SERİN	
Eleştirel Pedagojiye Yönelik Eleştirel Bir Okuma: Eğitim Bir Özgürleşme Aracı Olabilir mi?14	
Bahtinur MÖNGÜ	

İnsan Hakları Açısından İdam Cezası: Adalet Bir İntikam Aracı mıdır?	15
Ayşe Çiğdem KOCAMAN	
Dost-Düşman İlişkisi Bağlamında Adaletin Neliğine Dair Felsefi Bir Tartışma	17
Ferdi SELİM	
İdeal Toplum Düşüncesinin İki Yüzü: Marx'ın Kolektivist İnsanına Karşı Ayn Rand'ın Liberal İnsan Modeli.....	18
Demet KONUR ŞEN	
Serkan Şükrü YILDIRIM	
Siyaset ve İktisat Kesişiminde 'Çelişki'	20
Ceyhun GÜRKAN	
Epistemik Adaletsizlik, Hibrit Kötülük ve Ahlak Eğitimi.....	21
Yurdagül KILINÇ	
Toplumsal Hareketlerin Müfredatı: Okulsuz ve Kitapsız Eğitim	22
Ümit KARTAL	
Platon'un Düşünceleri Çerçevesinde Adaletin Neliğine Felsefi Bir Bakış	24
Sevgi ÖZCAN	
Zygmunt Bauman'a Göre Akışkan (Ya Da Geç-) Modern Zamanlarda Eğitim ve Entelektüelin Rolü	25
Deniz KUNDAKÇI	
Merve TEKİN	

DÜZENLEME KURULU

Sempozyum Onursal Başkanları

Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Hasan ÜNDER, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimin Felsefi
Sosyal ve Tarihi Temelleri ABD Başkanı

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanları

Eray YAĞANAK, Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği Başkanı; Akdeniz Üniversitesi
Raşit ÇELİK, Ankara Üniversitesi

Düzenleme Kurulu Üyeleri

Ahmet KAYSILI, Ankara Üniversitesi
Ahmet Umut HACİFEVZİOĞLU, Nişantaşı Üniversitesi
Aysun AYDIN, Düzce Üniversitesi
Ece UZCAN, Akdeniz Üniversitesi
Eray YAĞANAK, Akdeniz Üniversitesi
Fulden İBRAHİMHAKKIOĞLU, ODTÜ
Funda NESLİOĞLU SERİN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Hasan ÜNDER, Ankara Üniversitesi
İsmail SERİN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Pakize ARIKAN SANDIKCIOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Raşit ÇELİK, Ankara Üniversitesi
Selma AYDIN BAYRAM, ODTÜ
Serdar SAKINMAZ, Akdeniz Üniversitesi
Sibel KİBAR KAVUŞ, Kastamonu Üniversitesi
Tuğba SEVİNÇ, Kadir Has Üniversitesi

BİLİM KURULU

- Ahmet KAYSILI, Ankara Üniversitesi
Ahmet Umut HACİFEVZİOĞLU, Nişantaşı Üniversitesi
Atakan ALTINÖRS, Galatasaray Üniversitesi
Ayşe Çiğdem KOCAMAN, Nişantaşı Üniversitesi
Aysun AYDIN, Düzce Üniversitesi
Bahar MURATOĞLU PEHLİVAN, Üsküdar Üniversitesi.
Belgin ÜSTÜN GÜLLÜ, Düzce Üniversitesi
Barış ÇAĞIRKAN, İzmir Demokrasi Üniversitesi
Cengiz ASLAN, Ankara Üniversitesi
Çağlar KARACA, Kastamonu Üniversitesi
Çetin BALANUYE, Akdeniz Üniversitesi
Cumhur ASLAN, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Deniz KUNDAKÇI, Kastamonu Üniversitesi
Eray YAĞANAK, Akdeniz Üniversitesi
Ertan TAĞMAN, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Esra ÇAĞRI MUTLU, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Fulden İBRAHİMHAKKIOĞLU, ODTÜ
Funda NESLİOĞLU SERİN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Hakan ÇÖREKÇİOĞLU, Dokuz Eylül Üniversitesi
Halil ERSOY, Başkent Üniversitesi
Haluk ERDEM, Ankara Üniversitesi
Hasan ÜNDER, Ankara Üniversitesi
Hüseyin YOLCU, Kastamonu Üniversitesi
İbrahim Okan AKKIN, Ardahan Üniversitesi
İsmail SERİN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Levent DURDU, Kocaeli Üniversitesi
Mehmet Fatih ELMAS, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Muharrem AÇIKGÖZ, Gaziantep Üniversitesi
Mustafa SEVER, Ankara Üniversitesi
Özlem DUVA KAYA, Dokuz Eylül Üniversitesi
Pakize ARIKAN SANDIKCIOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi
Raşit ÇELİK, Ankara Üniversitesi
Sadık Erol ER, Çukurova Üniversitesi
Şahin ÖZÇINAR, Akdeniz Üniversitesi
Selma AYDIN BAYRAM, ODTÜ
Senem KURTAR, Gaziantep Üniversitesi
Sever IŞIK, Gaziantep Üniversitesi
Sibel KİBAR KAVUŞ, Kastamonu Üniversitesi
Tuğba SEVİNÇ, Kadir Has Üniversitesi
Yavuz Selim ALKAN, Akdeniz Üniversitesi
Yavuz UNAT, Kastamonu Üniversitesi

7. ULUSAL ÇAĞDAŞ SİYASET FELSEFESİ SEMPOZYUMU PROGRAMI

“YOKSULLUK, ADALET VE EĞİTİM”

Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği ve
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimin Felsefi Sosyal ve Tarihi
Temelleri ABD İş Birliğiyle

26 Mayıs 2022, PERŞEMBE

Açılış Konuşmaları	
13:00-13:30	<p>Doç. Dr. Aysun AYDIN, Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği</p> <p>Doç. Dr. Raşit ÇELİK, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimin Felsefi Sosyal ve Tarihi Temelleri ABD</p> <p>Prof. Dr. Hasan ÜNDER, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimin Felsefi Sosyal ve Tarihi Temelleri ABD Başkanı</p> <p>Prof. Dr. Selahiddin ÖĞÜLMÜŞ, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dekanı</p>
13:30-14:45	<p><i>Oturum Başkanı: Raşit ÇELİK</i>, Ankara Üniversitesi</p> <p>Eğitimde Tarafsızlık ve Liberal Tarafsızlık İlişkisi: Matt Sensat Waldren’in Görüşleri Üzerine Eleştirel Bir İnceleme Yavuz Selim ALKAN, Akdeniz Üniversitesi</p> <p>Bir Arada Yaşama ve Eğitim Kavramlarının Kesişim Noktası Olarak Politika: Radikal Demokrat Eğitim Sibel KİRAZ, Manisa Celal Bayar Üniversitesi</p> <p>Aydınlanma Hareketinin Devamı Olarak Feminist Eğitim Anlayışı: Kant, Mendelssohn ve hooks İtir GÜNEŞ, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</p>
14:45-15:00	ARA
15:00-16:15	<p><i>Oturum Başkanı: Sibel KİBAR KAVUŞ</i>, Kastamonu Üniversitesi</p> <p>Bilimsel Bilgi Eğitiminde Eşitliğin Bir Olanığı Olarak <i>Ansiklopedi</i> ve <i>Isotype</i> Projeleri Ahmet Dinçer ÇEVİK, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</p> <p>Küresel Salgın Sürecinde Liberal Tezlerin İflası ve Devletin Rolünü Yeniden Tanımlama Gereği Eda ÇOBAN KAPUOĞLU, Pamukkale Üniversitesi</p> <p>Adalet Duygusu İnsan Hakları Eğitimiyle Geliştirilebilir mi? Birgül İMECE, Akdeniz Üniversitesi</p>
16:15-16:30	ARA

16:30-17:20	<p><i>Oturum Başkanı: Ayşe Çiğdem KOCAMAN, Nişantaşı Üniversitesi</i></p> <p>Freire'nin Eleştirel Pedagojisi: Bireyin Özgürleşmesinin ve Daha Adil Bir Toplumsal Düzenin Olanakları Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU, Gümüşhane Üniversitesi</p> <p>Wollstonecraft mı, Rousseau mu? Cinsiyetçi Olmayan Bir Eğitim Felsefesinin Gereçlendirilmesi Aslı ŞENTÜRK, Bağımsız Araştırmacı</p>
27 Mayıs 2022, CUMA	
10:30-12:10	<p><i>Oturum Başkanı: Eray YAĞANAK, Akdeniz Üniversitesi</i></p> <p>Kültürün Retoriği, Retoriğin Kültüreliliği; Siyasal Uzlaşım Bakımından Sofistlerin Retorik Eğitimi ile Kitle İletişiminde Kültür Eğitimi Değerlendirmek Yeşim Özden ÖZDEMİR, Bağımsız Araştırmacı</p> <p>Eleştirel Öz-Düşünüm ve Etik Öznellik: Adorno ve Levinas ile Eğitim Üzerine Elis ŞİMŞON, Koç Üniversitesi</p> <p>Politikanın Kökleri: İnsan Doğası ve Ahlaksal Ayrımlar Üzerine Funda NESLİOĞLU SERİN, Ondokuz Mayıs Üniversitesi</p> <p>Eleştirel Pedagojiye Yönelik Eleştirel Bir Okuma: Eğitim Bir Özgürleşme Aracı Olabilir mi? Bahtinur MÖNGÜ, Erzurum Teknik Üniversitesi</p>
12:10-13:30	ÖĞLE ARASI
13:30-15:10	<p><i>Oturum Başkanı: Raşit ÇELİK, Ankara Üniversitesi</i></p> <p>İnsan Hakları Açısından İdam Cezası: Adalet Bir İntikam Aracı mıdır? Ayşe Çiğdem KOCAMAN, Nişantaşı Üniversitesi</p> <p>Dost-Düşman İlişkisi Bağlamında Adaletin Neliğine Dair Felsefi Bir Tartışma Ferdi SELİM, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi</p> <p>İdeal Toplum Düşüncesinin İki Yüzü: Marx'ın Kolektivist İnsanına Karşı Ayn Rand'ın Liberal İnsan Modeli Demet KONUR ŞEN - Serkan Şükrü YILDIRIM, Kırıkkale Üniversitesi; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</p> <p>Siyaset ve İktisat Kesişiminde 'Çelişki' Ceyhun GÜRKAN, Ankara Üniversitesi, SBF</p>
14:15 -14:30	ARA
15:10-15:30	<p><i>Oturum Başkanı: Selma AYDIN BAYRAM, ODTÜ</i></p> <p>Epistemik Adaletsizlik, Hibrit Kötülük ve Ahlak Eğitimi Yurdagül KILINÇ, Selçuk Üniversitesi</p> <p>Toplumsal Hareketlerin Müfredatı: Okulsuz ve Kitapsız Eğitim Ümit KARTAL, Muş Alparslan Üniversitesi</p> <p>Platon'un Düşünceleri Çerçevesinde Adaletin Neliğine Felsefi Bir Bakış Sevgi ÖZCAN, Bağımsız Araştırmacı</p> <p>Zygmunt Bauman'a Göre Akışkan (ya da Geç-) Modern Zamanlarda Eğitim ve Entelektüelin Rolü Deniz KUNDAKÇI - Merve TEKİN, Kastamonu Üniversitesi</p>
15:45 -16:00	ARA
17:10	Kapanış Konuşması: Selma AYDIN BAYRAM, Toplum ve Siyaset Felsefesi Derneği

BİLDİRİ ÖZETLERİ

EĞİTİMDE TARAFSIZLIK VE LIBERAL TARAFSIZLIK İLİŞKİSİ: MATT SENSAT WALDREN'İN GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR İNCELEME

Yavuz Selim ALKAN*

Özet: Nasıl ki birey özgürlüğü farklı liberal yaklaşımların ortak noktasını temsil ediyorsa liberal tarafsızlık da liberal teori içerisinde farklı tür liberalizmlerin oluşmasına yol açan teorik ve normatif varsayımlardan birisidir. Devlet tarafsızlığı idealini savunan liberallere göre birey özgürlüğünü garanti eden şey, bireyin başta devlet olmak üzere her türlü müdahaleden muaf bir şekilde istediği iyi hayat anlayışı ve dünya görüşünü seçerek, istediği eylemlerde bulunarak mutluluğu aramasıdır. Birey özgürlüğünü azami ölçüde gerçekleştirmek için devlet herhangi bir kapsamlı doktrinden türeyen herhangi bir iyi hayat anlayışı ve dünya görüşünü benimsememeli ve bireye dayatmamalıdır. Bunun eğitimdeki tipik yansıması da eğitimde tarafsızlık ideali olarak görülür: Eğitimde tarafsızlık anlayışına göre, okul müfredatı ve öğretimi ile ilgili kararlar, belirli kapsamlı doktrinlerden bağımsız olarak alınmalıdır. Devlet tarafsızlığı idealini savunan liberal yaklaşımların eğitimde tarafsızlık ile ilgili görüşlerini analiz eden Matt Sensat Waldren, bazı önde gelen liberal tarafsızların eğitimde tarafsızlığı, beklenenin aksine, kendi çalışmalarının bazı kısımlarında reddettiğini saptamıştır. Waldren bu saptamalardan yola çıkarak iddia eder ki aslında bu gruptaki liberallerin, liberal tarafsızlığı haklı çıkarmak için kullandıkları argümanlardan bazıları aynı zamanda eğitimde tarafsızlığı da haklı çıkarır; bu nedenle, liberal tarafsızlık için bu argümanları kabul edersek, eğitimde tarafsızlığı da kabul etmemiz gerekir. Ayrıca Waldren, eğitim tarafsızlığını imkânsız ve arzu edilmeyen bir şey olarak niteleyen görüşlere karşı da eğitimde tarafsızlığın bir savunusunu sunmaya çalışır. Bu bildiride Waldren'in argümanları; (i) hem incelediği liberal tarafsızlığı savunan düşünürlerin görüşlerinde gerçekten bir tutarsızlık olup olmadığı, (ii) hem de devlet tarafsızlığını savunmayan veya minimal tarafsızlığı savunan liberallere atıfla eğitimde tarafsızlığın birey özgürlüğünü azami ölçüde gerçekleştirmek için mümkün, yeterli ve arzu edilir bir şey olup olmadığı üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde Tarafsızlık, Liberal Tarafsızlık, Devlet Tarafsızlığı, Matt Sensat Waldren, Birey Özgürlüğü

* Dr. Öğr. Üyesi; Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
e-posta: yavuzselimalkan@akdeniz.edu.tr
ORCID: 0000-0002-5211-5809

BİR ARADA YAŞAMA VE EĞİTİM KAVRAMLARININ KESİŞİM NOKTASI OLARAK POLİTİKA: RADİKAL DEMOKRAT EĞİTİM

Sibel KİRAZ*

Özet: İnsan için, yaşamak bir arada yaşamaktır. Bir arada yaşamak politikliğe karşılık gelir. Ancak farklılıkların yok sayılmadığı, bastırılmadığı bir ortamda insana özgü bir yaşamdan söz edilebilir. Böyle bir ortam ise politik ortamdır. Bu bakımdan insanın, Aristoteles'in ifadesiyle *zoon politikon** yani bir arada yaşayan hayvan olduğu söylenebilir. Hannah Arendt'in dile getirdiği gibi; "Ondandır ki, belki de bildiğimiz en siyasi halk olan Romalıların dilinde, "yaşamak" ve "insanlar arasında olmak" (*inter homines esse*) ile "ölmek" ve "insanlar arasında olmaktan çıkmak" (*inter homines esse desinere*) sözcükleri eşanlamlı olarak kullanılmaktaydı."[†]

Yaşamak ve politika arasındaki ilişkisinin bir benzeri eğitim ve politika arasında vardır. Başta Platon olmak üzere birçok düşünür eğitimi politik amaçların aracı olarak görmüştür. Eğitimin doğrudan politik amaçların aracı olarak görülmediği durumda bile politikadan soyutlanmış bir eğitimden söz etmek zordur. Başta Paulo Fireire olmak üzere eleştirel pedagoglar eğitimin bütünüyle politik bir etkinlik olduğunu iddia ederler. Buradan hareketle politikanın bir arada yaşama ve eğitim kavramlarının kesişim noktası olduğu söylenebilir.

Eğitimin politikadan soyutlanamaz nitelikte olduğu kabul edildiğinde, ona hangi politik eğilime göre yön verileceği sorusu gündeme gelir. Bu soruya verilen cevaplardan biri de demokrasi eksensidir. Bu görüşe göre eğitim demokratikleşmeye katkı sağlamalıdır ve bunu gerçekleştirmesinin yollarından biri de bir arada yaşamayı öğretmektir. Burada, demokrasi eğitimi ve demokrat eğitimin birbirinden farklı olduğunu belirtmek gerekir. Demokrat olmayan bir eğitimde demokrasi eğitimi vermek çelişiklik yaratacağı gibi demokrasi eğitimi verilmeyen demokrat bir eğitim de eksik olacaktır.

Demokrasi kavramının, gelişimi boyunca farklı formlara büründüğü ve farklı demokrasi anlayışlarının farklı vurguları olduğu bilinir. Bir arada yaşama vurgusuyla karakterize olan demokrasi anlayışı radikal demokrasidir. Bu anlayış, farklılıklara kulak verilmesinden dolayısıyla farklılıklarla birlikte var olunan bir yaşamdan yanadır. Bu çerçevede bir arada yaşama kültürünün bir parçası olabilecek ve bu kültüre katkı sağlayabilecek eğitimin radikal demokrasiyi temel alan radikal demokrat eğitim olduğu ileri sürülebilir. Bu iddia doğrultusunda radikal demokrat eğitim anlayışı tutarlılık, genel dokuyla uyumluluk, kullanışlılık, işlevsellik vd. bakımından değerlendirilebilir. Bir arada yaşama kültürünü destekleyici özelliği bakımından tartışılabilir.

Anahtar Kelimeler: Bir Arada Yaşama, Politika, Eğitim, Radikal Demokrasi, Radikal Demokrat Eğitim

Kaynakça:

Arendt, H. (1994). *İnsanlık Durumu*, (Çev. Bahadır Sina Şener), İstanbul: İletişim Yayınları.

* Dr. Öğrt. Üyesi; Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü

e-posta: sibel.kiraz@cbu.edu.tr

ORCID: 0000-0003-3006-1616

* Politik hayvan

† Arendt, Hannah. *İnsanlık Durumu*, Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1994, s. 18.

AYDINLANMA HAREKETİNİN DEVAMI OLARAK FEMİNİST EĞİTİM ANLAYIŞI: KANT, MENDELSSOHN VE HOOKS

İtir GÜNEŞ*

Özet: Bu makale, bell hooks'un feminist eğitim anlayışının moderniteyi simgeleyen Aydınlanma düşüncesi idealleriyle derinden bağlantılı olduğunu göstermektedir. Farklılıklara yaptığı vurgu nedeniyle güncel radikal feminizm Aydınlanma zihniyetinden kopuk gibi görülebilmektedir. Makalede Immanuel Kant ve Moses Mendelssohn'un aynı adı taşıyan "Aydınlanma Nedir?" başlıklı makalelerine referansla, radikal feminizmin Aydınlanmacı bir düşünce ve praksis biçimi olarak yorumlanabileceği savlanmaktadır.

Kant'a göre başkaları tarafından yönetilmeyi, böylelikle tembellik ve cesaretsizliğin biçimlendirdiği bir erginleşmemişlik durumunu yeğleyen insan bu durumdan kendi aklını kullanma cesaretini göstererek sıyrılabilir. Bu ise bireyin özgür düşünmeye başlamasıyla, kamusal aklı kullanarak, kültürdeki önyargı ve kuralları toplum içinde akılcı bir şekilde sorgulamaya girişmesiyle mümkündür. Bu tür aydınlanmayı tek başına gerçekleştirmek zordur, bu nedenle toplumda bağımsız düşünme yönünde adım atmış bireylerin kamuyu cesaretlendirmesiyle aydınlanma toplumsal olarak gerçekleşebilir.

Mendelssohn ise eğitimi (*Bildung*) kültür ve aydınlanma olarak ikiye ayırır. Kültür insanın vatandaş olarak kendisini yetiştirmesini, yetenek ve becerilerini geliştirerek topluma katkıda bulunmasını içerir. Aydınlanma ise "insan yaşamına dair şeyler hakkında akla dayalı düşünme yeteneği" ve teorik bilgiyle ilgilidir.[‡] Kültür insanı vatandaş kimliğiyle tanırken, aydınlanma onun insan olarak öz gelişimine olanak tanır. Ancak kültür ve aydınlanma birlikte ilerlerse, toplumun gerçekten eğitilmiş olduğu söylenebilir. Akılcı düşünmeyi geliştirmenin önündeki kültürden kaynaklanan (dogma, gelenek vb.) engellerin aydınlanmayla kaldırılması eğitimin gerçekleşmesi için şarttır.

hooks, başta *Sınırları Aşmayı Öğretmek* olmak üzere birçok eserinde özgürleştirici bir eğitim anlayışı sunmuştur. Ona göre eğitimin amacı insana (Kantçı anlamda) bağımsız düşünen ve sorgulayan birey olma yolunu açmaktır. Öğitmenin rolü öğrencilere belli bir içeriği dikte etmek değil, onları zor konular üzerine düşündürmek ve düşüncelerini diğer öğrencilerle paylaşmaya teşvik etmektir. Böylece öğrenciler kendi varoluşlarının konumlanmışlığından kaynaklanan deneyim ve perspektif farklılıklarını keşfederek, düşüncelerini oluşturma ve ifade etme fırsatı bulurlar. Sınıfta her bir öğrencinin düşüncelerini paylaşmasıyla, herkes birbirinden öğrenir. Öğrenciler birbirlerinin perspektiflerini görüp, –Mendelssohn'un değindiği "vatandaş kimlikleri"nin bilincine vararak– toplumdaki önyargıları ve örtbas edilmiş gerçekleri fark ederek, mevcut durumu iyileştirmeye yönelik adımlar atabilirler. Diyaloğa girmek, birbirlerine sorular yönelmek suretiyle de öğrenciler kendi düşüncelerini sorgulayıp, zayıf kaldıkları noktaları keşfederek perspektiflerini genişletme fırsatı bulurlar. Böylece sınıf ortamı onlara Kantçı anlamda kamusal aklı keşfetme fırsatı verir. Öğitmen ise hem öğrencilerinin farklı perspektiflerini görerek kendi öğrenme sürecini sürdürür, hem de öğrencilere zorlayıcı sorular yönelterek onların kendilerinin ve başkalarının düşüncelerine

* Dr. Öğrt. Üyesi; Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü

e-posta: igunes@protonmail.com

ORCID: 0000-0003-2422-3498

‡ Moses Mendelssohn, "Aydınlanma Nedir?" *Toplumbilim: Aydınlanma Özel Sayısı*, Sayı 11, Temmuz 2000, s. 13.

dair sorgulayıcı ve analitik bir tavır geliştirmelerini destekler. Özgürleştirici eğitim sırf teorik bilgi vermeye odaklanmaktansa, bireyi bilgi üzerine sorgulayıcı düşünme sürecine dahil ederek onu içeriden dönüştürür. Bireyi bütüncül olarak geliştirmeye ve özgürleştirmeye odaklanan feminist eğitimle öğrenci, (Mendelssohncu anlamıyla) vatandaş ve insan olarak kendisini keşfeder ve sorumluluk bilinci geliştirebilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Bell Hooks, Feminizm, Immanuel Kant, Moses Mendelssohn

BİLİMSEL BİLGİ EĞİTİMİNDE EŞİTLİĞİN BİR OLANAĞI OLARAK ANSİKLOPEDİ VE ISOTYPE PROJELERİ

A. Dinçer ÇEVİK*

Özet: Neurath yalnızca teorik olarak “Bilimsel Dünya Görüşü”nün (*Wissenschaftliche Weltauffassung / Der Wiener Kreis*) inatçı bir savunucusu olmakla kalmamış bu savunuyu özellikle de eğitim eşitliğindeki çalışmalara taşımıştır. Viyana Çevresi’nin “sol” kanadının en önemli temsilcisi olan Otto Neurath’a göre bilim her türden insanın öğrenebileceği bir şey olmalıdır: “Herhangi bir katı bilimsel teorinin ana özellikleri bir at arabası sürücüsünün anlayacağı kadar açık yapılabilmelidir” (Neurath, 1932/1983, s.92). Bu bağlamda “Birleştirilmiş Bilimlerin Uluslararası Ansiklopedisi” (“International Encyclopedia of Unified Science”) ve “ISOTYPE” (*International System of Typographic Picture Education*) projeleri Neurath’ın her sınıftan insanın bilimsel bilgiyi kavrayabileceği kadar açık kılınabilmesi projesinin temel iki ayağıdır.

Birleştirilmiş Bilimlerin Uluslararası Ansiklopedisi Neurath’ın eğitim konusundaki eşitlikçi kaygılarının en görünür hale geldiği projelerinden birisidir. “Uluslararası Bilimlerin Birliği Kongresi”nde bu ansiklopedilerin Almanca, İngilizce ve Fransızca olarak üç dilde basılmasına karar verilir ve bunun için üç dilli bir sözlük oluşturulur. Bilim felsefesinde 20. yüzyılın en önemli kitaplarından birisi olarak kabul edilen Thomas Kuhn’un *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* Neurath’ın Ansiklopedi projesinin 2. Cildi ve 2. Sayısı olarak yazılmıştır (Reisch, 1994, s. 159, 20 nolu dipnot). Öte yandan Neurath’a göre yalnızca *bilimsel dili kullanarak* bilgi vermek, *herkese eşit bilgi verme* konusunda yetersizdir. Neurath’ın eşitlikçi eğitim hedefi çalışmalarında ISOTYPE yöntemi tam olarak bu bağlamda devreye girer. Neurath gravür sanatçısı Gerd Arntz ve Marie Reidemeister ile beraber 1920’lerde ISOTYPE yöntemini geliştirmiş ve özellikle Kızıl Viyana döneminde halk eğitiminde aktif bir rol oynayarak bilimsel okuryazarlığın arttırılmasına katkı verirken bu yönetime başvurmuştur.

Bu bildiride Neurath’ın Ansiklopedi ve ISOTYPE projelerinin onun “Bilimsel Dünya Görüşü” ile ilişkisinde eğitimde sınıf, dil vb. farklar gözetmeksizin herkes için bilimsel bilgi eğitiminin nasıl mümkün olabileceğini yanıtlama girişimini analiz edeceğim.

Anahtar Kelimeler: Neurath, Kızıl Viyana, ISOTYPE, Ansiklopedi, Bilimsel Dünya Görüşü

* Araş. Gör. Dr.; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü
e-posta: dincercevik@mu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5897-7381

KÜRESEL SALGIN SÜRECİNDE LİBERAL TEZLERİN İFLASI VE DEVLETİN ROLÜNÜ YENİDEN TANIMLAMA GEREĞİ

Eda ÇOBAN KAPUOĞLU*

Özet: Devletin varlığı ve işlevi siyasal düşüncenin gelişim sürecinde hep tartışma konusu olsa da toplumsal hayatın var olabilmesi düzenleyici bir otoriteyi zorunlu kıldığı için, neredeyse tüm siyasal anlayışlarca devletin gerekli olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla tartışmalar devletin işlevi ve otoritesinin sınırları üzerinde yoğunlaşmıştır. Liberalizmin bu konuda çok farklı tezlerle ortaya çıktığı görülmektedir.

Liberalizm, birey özgürlüğünü temele alan bir düşünce sistemi olması nedeniyle, onun hak ve özgürlüklerine müdahale edebilecek her türlü otoritenin sınırlandırılmasını talep eder. Sınırlandırılması en gerekli olgu ise şüphesiz devlettir. Liberal düşünceye göre devlet, birey özgürlüğüne müdahale etmeyen, onlara hukuk karşısında eşit haklar sağlayan ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılayan bir organizasyon olmalıdır. Devletin sınırları bireyin özgürlük, eşitlik gibi temel haklarıyla belirlenmelidir. Bireylere istedikleri gibi yaşama, çalışma, eğitim alma hakkı sağlanmalıdır. Devlet, bu hakları korumakla yükümlüdür. Ancak “herkes için iyi” olduğu varsayılan bu ideal durum her zaman gerçekleşebilir ve sürdürülebilir mi? Olağan koşullarda, hayatın olağan akışında bunlar mümkün gibi görülse de olağanüstü koşullar ortaya çıktığında aynı şeyi söylemek mümkün görünmemektedir. Bu da sorun üzerinde yeniden düşünmeyi gerekli kılmaktadır.

Günümüz dünyasını etkisi altına alan dijitalleşme ve yaşanan küresel salgın süreci olağanüstü koşulları teşkil etmektedir. Bu nedenle de hem devletin sınırı meselesi hem de bireyin özgürlüğü ve eşitliği konusu yeniden tartışılmalıdır. Çünkü olağanüstü koşullarda eğitim hakkı ve fırsat eşitliği olgusunun taşıdığı problemler, olağan koşullardaki bakış açısını değiştirmeyi gerektirir. Örneğin olağan dönemde eğitimde fırsat eşitliği, gerçekleştirilmesi mümkün bir durum olarak görülebilir, yani herkes cinsiyeti, etnik kökeni, dili, dini veya ekonomik durumu ne olursa olsun eğitim hakkına sahiptir. Fakat salgın süreci gibi olağanüstü durumlarda bu eşitlik nasıl sağlanacaktır?

Zira küresel salgın sürecinde yüz yüze eğitim son bulmuş, çevrimiçi platformlar okulların yerini almıştır. Bu durumda devletin, bireyleri kendi özgürlük ve eşitlikleriyle baş başa bırakması beklenemezdi. Devletin, liberallerin istediği şekilde sınırlı olmaktan çıkıp, devlet olmağının gerekliliğini yerine getirmesi lazımdı. Çünkü devlet o noktada, hakların ve fırsat eşitliğinin koruyucusu değil, bizzat sahibi ve sağlayıcısı olmak durumundadır. Fırsat eşitliği, ancak fırsatlar var olduğu takdirde anlam kazanır. Aksi takdirde bir slogan olmaktan öteye gidemez.

Bu bildirinin amacı, devlet olgusunun eğitim başta olmak üzere sağlık, ekonomi gibi alanlarda mevcudiyet göstermesinin gerekli olduğunu ortaya koymak ve eğitimde fırsat eşitliği ile devlet arasındaki ilişkiyi sorgulamaktır. Bu minvalde öncelikle liberal düşüncenin iddia ettiği

* Doktora Öğrencisi, 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri; Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ana Bilim Dalı

e-posta: ecoban11@posta.pau.edu.tr

ORCID: 0000-0002-0728-5518

sınırlı devlet anlayışındaki eğitim, sağlık ve eşitlik kavramları değerlendirilecektir. Ardından özellikle küresel salgın gibi olağanüstü durumlar da dahil olmak üzere sınırlarının farkında olan “sorumlu devlet” mekanizmasının gereklilikleri üzerinde durulacak ve bu iki farklı devlet anlayışı karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Fırsat Eşitliği, Küresel Salgın, Sınırlı Devlet, Sorumlu Devlet

ADALET DUYGUSU İNSAN HAKLARI EĞİTİMİYLE GELİŞTİRİLEBİLİR Mİ?

Birgöl İMECE*

Özet: Adaletin bir duygu olarak salt insan olmaya bağlanamayacağı, insan hakları denen hakların da adalet duygusunun verili bir başlangıç noktası alınarak geliştirilip geliştirilemeyeceği önemli bir tartışma konusudur. Adalet düşüncesinin rasyonel temellerden hareketle anlaşılabilir bir insani duruma karşılık gelmediği, aksine adaletin insanın duygulanımları aracılığıyla geliştirilebileceği söylenebilir. Solomon (2004) adalet hakkındaki hislerimizi aşırı biçimde düşünselleştirdiğimizi, bunun sonucu olarak da duygularımızın yozlaştığını ve kuramlarımız kadar karışık hale geldiğini belirtir. Nitekim etik ilişkiler düzeyinde anlaşılması gerektiği salık verilen insan haklarının evrensel bir niteliğe sahip olması gerektiği düşüncesi fazlasıyla soyut kalmaktadır. Çünkü Solomon'a göre adalet mükemmel toplum için ütopyik bir plan değildir. Bireye ait kişisel ve kolektif duygu, paylaşım ve sorumluluk hissidir; soyut bir kuramsal ideal değil, bir duygular demeti ve karaktere ait tamamen sıradan bir erdemdir.

Bu çalışmada 'insan hakları' eğitiminin adalet duygusunun geliştirilmesine katkı sağlayıp sağlayamayacağı tartışılacak ve oldukça rasyonel kalan 'insan hakları' eğitiminin adalet duygusunu geliştiremeyeceği savunulacaktır. Bu savunu Solomon'un adalet duygusu teorisi bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Adalet duygusu, Rasyonalizm, Hak, Hukuk

*Doktora Öğrencisi; Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı
e-posta: 20215032003@ogr.akdeniz.edu.tr
ORCID: 0000-0001-9824-7092

FREIRE'NİN ELEŞTİREL PEDAGOJİSİ: BİREYİN ÖZGÜRLEŞMESİNİN VE DAHA ADİL BİR TOPLUMSAL DÜZENİN OLANAKLARI

Seda ÖZSOY SOMUNCUOĞLU*

Özet: Eleştirel düşünme gücüne, sorumluluk duygusuna, gerçeğe ulaşma isteğine ve bilincine sahip bireylerin yetiştirilmesinde önemli işlevler üstlenmesi gereken/beklenen eğitim; esas bakımından içinde bulunulan tarihsel koşullara bağlı olarak şekillenen, mevcut egemenlik ilişkilerini sağlamlaştıran ve çoğu zaman üst sınıflar lehine işletilen ayrımcı uygulamaları üreten politik bir faaliyet alanıdır. Oysaki eğitim aracılığıyla daha adil bir toplumsal düzenin inşası ve bireylerin kendini gerçekleştirme olanaklarını sınırlayan unsurları bertaraf ederek özgürleşmesi sağlanabilir. Bu bağlamda insandışılaşmaya, değersizleştirmeye, ötekileştirmeye ve nesneleştirmeye hizmet eden anaakım öğrenme ve öğretme modellerine yönelik karşı çıkışlar, empoze edilen resmi ideolojinin sorgulanması noktasında önemli araçlar sunan eleştirel pedagojinin kuramsal temelini oluşturmuştur. Ekonomik ve siyasi yapılanma içinde ortaya çıkan ayrıcalıkların; cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin olumsuz tutumların; ırk, dil, din üzerinden üretilen dışlayıcı tavırların nasıl ortadan kaldırılacağına odaklanan düşünürler -Antonio Gramsci, Louis Althusser, Paulo Freire, Micheal Apple, Henry Armand Giroux, Ivan Illich, Glenn Rikowski, Peter McLaren gibi eleştirel pedagojinin gelişimine katkı sağlayanlar-, bilgiyi veren ile bilgiyi alan arasındaki ilişkiyi mekanikleştiren eğitim anlayışını eleştiriye tabi tutmuştur. Bu bildirinin amacı ise Paulo Freire'nin görüşlerini merkeze yerleştirerek belirlenmiş davranış kalıpları ekseninde egemenlerin kendi seçimlerini dayatarak özerkliklerini ellerinden aldıkları bireylerin, eleştirel pedagoji ilkeleri ekseninde yetkinleşme arayışının olmazsa olmaz koşulu olarak özgürleşmelerinin/insanlaşmalarının nasıl mümkün olabileceğini tartışmaya açmaktır. Eşitsizlik, adaletsizlik, sömürü, baskı ve ezenlerin şiddetiyle engellenen insanlaşma yetisi; sadece yaşayan değil, var olmakta olan/henüz tamamlanmamış insanın, özgürlük ve adalet özlemiyle giriştiği mücadeleler sonunda kazanılabilir. Bunun olanaklarının çoğalmasında ise üzerinde yaşadığı dünyayı dönüştürmek için düşünen ve eyleme geçen insanın bilinçlenerek tarihsel ve toplumsal konumuna eleştiriler yöneltmesi ile mümkün gözükmektedir.

Anahtar Kelimeler: Paulo Freire, Eleştirel Pedagoji, Ezilenlerin Pedagojisi, İnsanlaşma ve Özgürleşme

* Doç. Dr.; Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Bilim Tarihi ABD
e-posta: sedazsy@yahoo.com.tr
ORCID: 0000-0002-2473-4258

WOLLSTONECRAFT MI, ROUSSEAU MU? CİNSİYETÇİ OLMAYAN BİR EĞİTİM FELSEFESİNİN GEREKÇELENDİRİLMESİ

Aslı ŞENTÜRK*

Özet: Ne zaman kadın ve erkek arasındaki eşitsiz durum ve kadına karşı tutum araştırılsa, göze çarpan ilk etken eğitim sistemi olmuştur. Feminist Felsefe kadınların her daim gölgede bırakılmasını haklı çıkarmayı amaçlayan söylemlerin öne sürdüğü sebeplerin geçersizliğini kanıtlamaya çalışırken, bu ezilmeye dayanak sağlamaya çalışan eril dille hesaplaşmaya gitmiştir. Liberal feminizmin öncülerinden olan ve ilk en kapsamlı feminist teori eserini yazan Mary Wollstonecraft, *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi*'nde döneminin kadınlarının en büyük sorunu olduğunu iddia ettiği eğitim sistemini ve bu yanlış eğitimin temellerini sağlamlaştıran erkek düşünürleri eleştirmiştir. Hesaplaşmasının en önemli kısmını Jean-Jacques Rousseau'ya ve onun *Emile*'ine ayıran Wollstonecraft, kadın ve erkek arasındaki doğuştan geldiği öne sürülen ezilme ilişkisinin aslında hiç de öyle olmadığını verdiği örneklerle göstermeye çalışır. Ona göre kadının varoluşunun yegâne amacının kendini erkeğe adanmak olduğunu öne süren Rousseau, akla dair hiçbir yetiyi kadına layık görmeyen ve ona zarafet, güzellik ve bağımlılık rolleri biçen eğitim anlayışıyla, halihazırda süregiden toplumsal cinsiyet farklarının sağlamlaşmasına kaynaklık etmiştir. Bu mevcut düzenin felsefi bir metinle kemikleştirilmesinin sonucunda, eğitimde köklü değişiklikler yapılsa dahi bir anda değişim sağlanamayacağını savunan Wollstonecraft, aynı zamanda eğitimin okuldan ibaret olmadığına, aile ve toplumdaki farkındalığın da değişimin önemli bir parçası olacağına dikkat çekmiştir.

Bu sunumda eğitim felsefesinin klasiklerinden görülen Rousseau'nun *Emile*'i üzerine Mary Wollstonecraft'ın görüşleri bağlamında cinsiyetçi eğitim ve cinsiyetçi olmayan eğitim anlayışları karşılaştırılacaktır. Erkek ve kız çocuklarının farklı türde eğitimlerden geçmelerini savunan Rousseau'ya karşı, kız çocuklarının imkânlarını körelten eğitimin içeriklerini ve yapısını eleştiren Wollstonecraft'ın kadınların içinde buldukları ezilme ilişkilerinden kurtuluşunda eğitime biçtiği görev ana hatlarıyla betimlenecektir. On sekizinci yüzyılın toplumsal yapısı ve şartları dahilinde yazılan bu iki eserin, günümüz şartlarında önemini ne derece koruyup korumadığına da değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Wollstonecraft, Rousseau, *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi*, *Emile*

* Bağımsız Araştırmacı; Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
e-posta: aslisturk@outlook.com
ORCID: 0000-0002-3050-3800

KÜLTÜRÜN RETORİĞİ, RETORİĞİN KÜLTÜRELLİĞİ; SİYASAL UZLAŞI BAKIMINDAN SOFİSTLERİN RETORİK EĞİTİMİ İLE KİTLE İLETİŞİMİNDE KÜLTÜR EĞİTİMİNİ DEĞERLENDİRMEK

Yeşim Özden ÖZDEMİR*

Siyasal yapının yurttaşerkinine dayandırılabilmesi; haklarını bilen ve ilkelere, yasalara duyarlı toplumu gerektirir. Gerek kamusal iyiyi toplumdan temellendirenler gerekse de toplum adına onu kurmayı savunanlar için amaçlanana ulaşmanın birinci koşulu eğitimidir. Eski Yunan kent devletlerinde (polis) demokratik siyasal düzenin varlık bulmasıyla siyasal yaşam konuşmalar ve tartışmalarla yönetilir olur. Güzel ve etkili konuşma, toplumsal saygının ölçütü durumuna gelir. Yaşanan siyasal ve toplumsal değişimin açıklanması ve bu değişime ayak uydurulması gereksinimi doğar. İşte bu gereksinime karşılık veren gezgin öğretmenler olan Sofistler, Yunanlı yurttaşlara retorüğün; güzel ve etkili konuşmanın eğitimini verir. Sofistler bilginin öğretilebileceği görüşüyle siyasal erdem (arete) aristokratlara özgü kalıtsal bir nitelik olduğuna ilişkin savları çürütür. Retorüğün yurttaşlararası karşılıklı uzlaşmayı, 'nomos'u biçimlendirdiğini savunur. Bilindiği üzere, Sofistlere karşı çıkan Platon; yurttaşerkinin toplumu yanaltan demogoglar türeteceğini, demogoglardan da diktatörler çıkacağını savunarak toplum adına kamusal iyiyi kuracak kurucu akıllı/bilge kralı ve eğitimi yüceltir. Okuryazarlığın arttığı, eğitimin toplum tabanına yayılmaya başladığı modern çağda ise birçok düşünür; Fichte, Schiller, Novalis, Marx... kitle iletişimini eğitim amaçlı kullanır. Ancak kitle iletişiminin önemi asıl olarak modern devletlerin kuruluş sürecinde belirginleşir. İster etni/budun temelinde ister toplumsal sınıf temelinde tanımlansın, modern çağda yurttaşlık tepeden inme düzenlemelerle, kitle iletişimi aracılığıyla biçimlendirilmeye çalışılır. Modern çağa egemen olan ulus-devlet siyasal yapısında halk, ulus anlamıyla yüceltilir, halkın kültürü ulusun öz kimliği olarak belirirken halkın kültürü halka öğretilir. Ortak bilinç yaratma adına bizi biz kılan, 'biz'i 'onlar'dan ayıran kültürün eğitimi verilir: güncel gelişmeleri bize haber eden gazeteyle, bizim sözlü kültür ürünlerimizi düzenleyip bize sunan radyoyla, bizden öykülerin görseli sinemayla... Yasama, yürütme, yargı ile birlikte demokratik siyasal düzenin dördüncü gücü olan kitle iletişimde, kurucu akıl ile siyasal uzlaşmacılık içiçe geçer. Sunumum kültürün retorüğünü, retorüğün kültürelliğini Sofistlerin retorik eğitimi ile kitle iletişimde kültür eğitimini değerlendirerek tartışacaktır. Kültürün retorüğü, retorüğün kültürelliğinden kastımızı anlamlandırabilmek için kültür kavramının tarihsel seyrine bakarsak: Kültür yetiştirme, ekin anlamında kullanılırken Voltaire'in sözcüğe aklın oluşumu, kimsenin gelişimi ve yüceltilmesi anlamını kattığını görürüz. 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Fransızlar ve İngilizler kültür sözcüğü yerine uygarlık sözcüğünü yeğlerken Almanlar; kültürü, toplumsal süreç içinde gelişen ve değişen, toplumu başkalarından ayrı kılarak toplumu vareden düzen anlamında kullanır. Düzen olarak kültürün süreci, olası söylemleriyle retoriktir. Retorik ise düzene yönelir. Bu sunum işbu süreci, siyasal uzlaşma bakımından eleştirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Retorik, Kültür, Sofistler, Kitle İletişimi, Siyasal Uzlaşma, Eğitim

* Dr. Öğrt. Üyesi; Antalya AKEV Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, İletişim ve Tasarım Bölümü
e-posta: ozdenyesim@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2554-7470

ELEŞTİREL ÖZ-DÜŞÜNÜM VE ETİK ÖZNELİK: ADORNO VE LEVİNAS İLE EĞİTİM ÜZERİNE

Elis ŞİMŞON*

Özet: 1966'da yapılan ve daha sonra "Auschwitz'ten Sonra Eğitim" adıyla yayınlanan radyo söyleşisinde Theodor W. Adorno, hem kültürel hem de kurumsal bağlamda her tür eğitimi örgütleyen yegâne talebin Auschwitz'in bir daha asla tekrarlanmaması olduğunu ısrarla vurgular; eğitim ideallerine ilişkin diğer tüm tartışmaların, bu ideal ile karşılaştırıldığında yersiz ve önemsiz kaldığını da eklemeyi ihmal etmez. Adorno'nun bu doğrultuda geliştirdiği eğitim mefhumunun temelinde eleştirel öz-düşünüm yatmaktadır. Bu çalışmanın hedefi, eleştirel öz-düşünümün kapsamlı bir incelemesini sunmak ve bunun salt içe dönük bir eleştirel düşünce olmadığını; aksine, toplumsal bütünlüğün bir eleştirisini amaçladığını göstermektir. Adorno'ya göre, eğitimin öncelikli programı otonominin direniş biçiminde anlaşılmasını sağlamaktır. Bu sayede, kapitalist toplumun ve kültür endüstrisinin sakatladığı sahte otonomilerin farkına varılmasına olanak tanıyan, bütünü ve toplumsal normların doğallaştırdığı bütünlük varsayımlarını kesintiye uğratan düşünme becerisi edinilebilir. Adorno, Auschwitz'i mümkün kılan toplumsal koşulların geçerliliğini ve işlerliğini yitirmede direnmesinin yanında, *Otoritaryen Kişilik Üzerine: Niteliksel İdeoloji İncelemeleri* adlı projesinde, faşizmin politik bir fenomen olmanın ötesinde, modernliğin şekillendirdiği psişenin temel eğilimlerinde filizlendiğini de gözler önüne serer. Tahakküm ve itaate dair, çocukluktan itibaren geliştirilen psikolojik dizgelerin daha sonra geleneğe, hiyerarşiye ve iktidara ilişkin tavırları belirleyecek şekilde katılaştığını gözlemler ve bunların arasındaki korelasyonu inceler. Dolayısıyla eleştirel öz-düşünüm iki hattı takip ederek hem öznenin hem de toplumun biteviye kendisine karşı düşünmesini gerektirir. Adorno, kolektifin içine koşulsuzca yerleşen, uyum sağlama güdüsüyle hareket eden ve bu sayede otonomisinden feragat eden kişide bir tür soğukluk tespit eder. Bu çalışmanın merkezinde, Adorno'nun temel bir antropolojik özellik olarak da nitelediği bu soğukluğun tanımlanması yer alır; zira, ancak bu soğukluğun tartışılması sayesinde eleştirel öz-düşünümün, basit bir eleştirel düşünce olmadığı, düşüncenin kendisine karşı düşünmesini gerektirdiği açığa çıkar. Çalışma bu noktada, Adorno'nun yardımına Emmanuel Levinas'ın kökenini başka insandan alan etik öznellik modelini çağırma önerisinde bulunacak ve iki düşünürün geleneksel özneliği içten infilak ettirme yolundaki müdahalelerinin Auschwitz'den sonra eğitim kavrayışlarıyla paralelliği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Auschwitz, Eğitim, Eleştirel Öz-Düşünüm, Otonomi, Etik Öznellik

* Dr.; Koç Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
e-posta: esimson@ku.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0254-5085

POLİTİKANIN KÖKLERİ: İNSAN DOĞASI VE AHLAKSAL AYRIMLAR ÜZERİNE

Funda NESLİOĞLU SERİN*

Özet: Politikayı ahlak, mantık ve eleştiri ile birlikte insan bilimiyle sıkı bağları olan bilimler sınıfında ele alan David Hume, politikanın bir bilim olarak tasarlanabileceğini ve politikada doğa bilimlerine benzer bir kesinliğin sağlanabileceğini öne sürer. Her ne kadar Hume'un kendisi politikanın ahlaksal yargılarımız üzerine yapılandırıldığı ya da politikanın ahlaksal düşüncelerimizden doğduğu gibi bir iddiada hiçbir zaman bulunmamış olsa da, politika üzerine uslamamalarımız ile ahlaksal uslamamalarımız arasındaki bağ, daha çok her ikisinin de insan doğasına ilişkin bilgileri ve bu bilgileri irdeleyen insan biliminin doğrularını temel almalarından dolayıdır. Bu temel bilgiler uyarınca doğası gereği insan, sadece halihazırda neler olup bittiğini değil, gelecekte de neler olacağını "bilmek" ister. Hume, geleceğe ilişkin yargılarımızın tam da bu nedenden dolayı sırf deneyimden değil, varolan bir izlenimle ilgili ya da onu andıran bir düşünceden *türetildiğini* söyler. Ancak ona göre bu tür yargılar, bir bilme edimi sonucu elde edilen bir bilgi olma özelliğine sahip olamazlar; bunlar bilmenin değil, inancın nesnesidirler. Sıradan insanın yapıp etmelerinin pek çoğu bu tür inançlara dayalıdır ve inanma ise, sanıldığı aksine gündelik yaşamının geniş bir alanını kaplar. Bu çalışmada, insanın doğasına ilişkin Hume'un saptamalarından yola çıkarak eğitimin öncelikle politik bir gündemi olduğu, insanların inançlarını, bu inançlarına dayalı sürdürdükleri gündelik yaşamlarını ve ahlaksal yargılarını eleştirel biçimde odağa almayan herhangi bir eğitimin ilerici uygulamalar üretemeyeceği savunulacaktır. Bu bakımdan eğitimin yerleşik toplumsal değerlerin meşruiyetini güçlendirici katkısının Humecü bir anlayışla kısıtlanması, hatta eleştirel bir gözle bu değerlerin yerine yenilerinin tasarlanması, toplumlara dair olumlu bir gelecek için kilit bir rol oynayacaktır.

Anahtar Kelimeler: David Hume, Ahlak, Bilgi, İnanç, Eğitim

* Doç. Dr.; Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Felsefe Bölümü
e-posta: neslioglu@yahoo.com

ELEŞTİREL PEDAGOJİYE YÖNELİK ELEŞTİREL BİR OKUMA: EĞİTİM BİR ÖZGÜRLEŞME ARACI OLABİLİR Mİ?

Bahtinur MÖNGÜ*

Özet: Eleştirel pedagoji ya da eleştirel eğitim felsefesi, 20. Yy'da klasik eğitim felsefesine olduğu kadar analitik eğitim felsefesine de bir tepki olarak oluşmuştur. Bu anlamda, özellikle mevcut eğitim anlayışlarının temel dayanaklarının ve sorunsal yapısının ortaya serilmesi, değerlendirilmesi, eleştirilmesi ve çözülmesi ile ilgilenir. Daha açık bir ifade ile eleştirel pedagoji, hatalı yönlerini ve nasıl bir amaca hizmet ettiğini gösterdiği mevcut eğitim anlayışlarının yerine geçebilecek yeni ve özgün eğitimin hangi nitelikleri taşıması gerektiğini ortaya koymaya çalışır.

Eğitim tarihsel bir bakış açısı ile ele alındığında onun daha çok tarihsel bağlamların kendi kültürel kabul ve ideolojileri üzerinden şekillenen politik bir yapıya dönüştüğü açıktır. Eleştirel pedagoji de eğitimin bu misyonunu açıkça kabul etse de insanların dünyayı değiştirip dönüştürecek ve yeniden kurabilecek aktif birer özne konumuna gelmelerinin ancak eğitimle mümkün olabileceğine inanır. Eğitim sayesinde insanlar, aktif özneler olarak hem kendilerinin hem de öteki olanın özgürleşmesini sağlayarak özgür bir dünya inşa edebilir. Fakat devam eden süreç içinde eğitimin böyle bir misyon üstlenebilmesi ya da özgürleşmeye hizmet edebilecek bir araç haline gelmek için değişip dönüşebilmesinin mümkün olmadığı görülmüştür. Eleştirel pedagoji eğitimin politik bir amaca hizmet ettiğini unutmadan diyalojik ve sevgiye dayalı bir yöntem ile eğitimin özgürleşmenin bir aracı haline gelebileceğine inansa da güç ve otoriteye dayalı kapitalist dünya düzeni bunun gerçekleşmesine müsaade etmemiş, hatta sistemin statükodan yana devam edebilmesi için eğitimle ilgili gerekli olan önlemler de sistem tarafından bizzat alınmıştır. Örneğin; eğitim sistemi içinde burs, ücretsiz yemek, düşük ücretli yurtlarda kalma imkânı, bedava ders kitabı ya da çeşitli ders materyali ve herkese eşit bir ortamda katılabileceği merkezi sınavlar vs. Dolayısıyla eğitimin eşitsizliğin, tahakkümün, adaletsizliğin, ezilmişliğin aşılabilmesini mümkün kılarak özgürleşmenin bir aracı olabileceği düşünülmesi teoride anlamlı olsa da pratik yaşamda bir karşılık bulamamıştır.

Ana hatları ile çerçevesini çizdiğimiz arka plan ışığında çalışmamızda, eğitimin bir özgürleşme aracı olabileceği teziyle hareket eden eleştirel pedagojiye yönelik yine eleştirel bir okuma gerçekleştirilerek eğitim ve özgürleşme arasında bir ilişkinin kurulup kurulamayacağı tartışılacaktır. Bu bağlamda önce eleştirel pedagoji ile ilgili bilgi verilecek devamında eleştirel pedagojinin iyi bir insan doğasına duyduğu inançla ortaya koymaya çalıştığı tezi post-a bürünmüş/postmodern dünya düzeni, eğitim ve insan doğası ya da eğitim ve politik amaçlar arasındaki ilişki gibi farklı gerekçeler sunulurken eleştirilip değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Pedagoji, Politik Yapı, Özgürleşme, Eşitlik, Eğitim

* Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
e-posta: bahtinur.mongu@erzurum.edu.tr
ORCID: 0000-0001-9065-6895

İNSAN HAKLARI AÇISINDAN İDAM CEZASI: ADALET BİR İNTİKAM ARACI MIDIR?

Ayşe Çiğdem KOCAMAN*

Özet: Kişinin biyopsişik bütünlüğüne dokunmama talebini, bu anlamda hem görmesi hem de başka kişilere göstermesi gereken muameleyi dile getiren yaşama hakkı, en temel insan hakkıdır. Dokunulmazlığı ve temel bir hak olma niteliği ise “geri alnamaz” olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer tüm hakların varlığı/kullanımı yaşama hakkının korunmasına bağlıdır. Bu nedenle yaşama hakkı çeşitli uluslararası belgelerde/sözleşmelerde güvence altına alınmakta, bu hakla bağlantılı olarak tartışılan idam cezası ise Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı’nda “Herkes yaşama hakkına sahiptir. Hiç kimse ölüm cezasına çarptırılmamalı veya idam edilmemelidir” hükmüyle ifade edilerek yasaklanmaktadır. Birçok devlet tarafından da yaşama hakkının ihlali olarak görülmesine, yasalardan ve/veya yürürlükten kaldırılmasına karşın, dünyanın çeşitli yerlerinde halen uygulanan idam cezası, Ülkemizde 14.07.2004 tarihinde 5218 sayılı kanunla Türk Hukuku’ndan çıkarılmıştır.

Ancak buna rağmen son zamanlarda siyasal alanda, yazılı basında veya sosyal medyada, çocuklara ve kadınlara karşı vahşice cinayet işleyenlerin, cinsel istismar, şiddet, terör suçlarının, Anayasal düzeni ortadan kaldırmaya çalışanların, Cumhurbaşkanlığına suikast girişiminde bulunanların yaşamının sonlandırılabilmesi düşüncesinin sıklıkla tartışıldığına, idam cezasının geri getirilmesinin yeniden gündeme geldiğine tanık olmaktadır. Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmelerini, bunların getirdiği yükümlülükleri dikkate almaksızın kamu vicdanını ve idamın şiddeti, masum insanların öldürülmesini engelleyebileceğini ileri sürerek gerekliliğini, adaletin dışı dış göze göz olduğunu savunanlar, ölüm cezasını suçun bir nevi kefareti, adaletin esası olarak görmekte, işkence yapana işkence yapılabileceğini, bir insanı öldürenin aynı şekilde öldürülebileceğini, cezalandırmanın ve adaleti sağlamanın tam da bu olduğunu düşünmektedir.

Fakat idam cezasına etik ilkeler olarak insan hakları çerçevesinden bakıldığında, öncelikle kim olursa olsun her insanın sırf insan olmasından dolayı yaşamının değerli olduğunu, yaşama hakkının devlete, kişinin kamusal makamların emri veya izniyle öldürülmemesi, yaşamına yönelik tehlikelerden korunması için gereken önlemleri alma yükümlüğü getirdiğini görmekteyiz. Bu nedenle ölüm cezasının devlet tarafından hukuk eliyle gerçekleştirilmesi, etik açıdan ciddi bir sorun oluşturmakta, yaşam hakkını ihlal etmek, insan onurunu hiçe saymak anlamına gelmektedir. Öte yandan cezalandırmanın amacı suçluları yok etmek değil, rehabilite etmektir. Oysa idam cezası, suçlunun değişme/iyileşme olanağını ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca idam cezasının iddia edildiği gibi başkalarını suç işlemekten alıkoyup koymadığı tartışmalıdır. Ancak en önemlisi de adli bir hata sabit olduğunda, sair cezaların muhakemenin iadesi yoluyla kaldırılmaları mümkündür, ama idam cezasının telafisi imkansızdır. İdam cezasını, insan haklarının felsefi/etik bilgisinden hareketle tartışmayı konu edinen bu çalışmada, başkasının yaşama hakkını ihlal eden bir kişiyi idamla/ölümle cezalandırmanın, bir ihlale başka bir ihlalle karşılık vermek, kamu adına bu cezaya “evet”

* Dr. Öğrt. Üyesi; Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Türkiye
e-posta: aysecigdem.kocaman@nisantasi.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1354-1335

demenin aslında tam da karşı çıkılan şeyi yapmak, hukuku etiğe bağlayan ve Aristoteles'e göre erdemin bütünü olan adaleti bir intikam aracı haline getirmek anlamına geldiğine dikkat çekmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Yaşama Hakkı, İdam Cezası, Adalet, Etik

DOST-DÜŞMAN İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA ADALETİN NELİĞİNE DAİR FELSEFİ BİR TARTIŞMA

Ferdi SELİM*

Özet: Adalet her dönem aranılır veya talep edilir. Bu talep, sıklıkla farklı biçimlerde karşılık bulmuştur. Kavramın kendisi, siyasi ve hukuki boyutu, deneyimlenen veya sezilen gerçekçi yönü ve nihayet vicdani yanıyla ilişkili teolojik hususlar Antikçağın büyük isimlerinden itibaren ciddi soruşturmaların uğrağı olmuştur. Kavramı derli toplu ele alanlardan birisi de sistematik felsefenin ilk temsilcisi olan Platon'dur. Filozof, kitapları içerisinde adalet üzerine pek çok tanımlamada bulunurken diyalogun ana konuşmacısı olan Sokrates'in görüşlerinden hareketle ve konuşmanın diğer ucunda yer alan kişilerin de fikirlerinde tadilatlar yaparak ortak bir kanaate ulaşmak istemiştir. Bahsedilen metinlerde adalet hakkında bugün bile makul bulunan birbirinden farklı adalet tanımları yapılmaktadır. Hak ettiğini almak veya herkese hak ettiğini vermek, ödevlerini yerine getirmek, doğruyu söylemek, alınan borcu geri vermek ve dostlara iyilik etmek, düşmanlara kötülük etmek gibi adalete dair açıklamalar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Keza adaletin nesneliliği, gerçekliği ve ideal olması gibi çeşitli unsurlar ve bunlar arasındaki gerilim tartışmalara taşınmış ve tanımlar bu doğrultuda geniş ve zengin bir zemine taşınabilmiştir. Bu çalışmada adalet hakkında ileri sürülen bu görüşlerin birbiriyle bağlantısı ihmal edilmeden "dost" ve "düşman" üzerinden tanımlanan adalet fikrinin çağdaş felsefedeki iz düşümlerine de müracaat ederek araştırılması hedeflenmektedir. Siyasal olanın belirlenmesi hususunda kritik bir değer olan "adil olma hali", "karşılıklık" hukuki boyutu da ihmal edilmeden incelenmektedir. Bunun yanı sıra adaletin teolojik bir boyutu da bulunmaktadır. Sokrates'in "adaletsizliğin tanrıtanımazlığa vardıracağına" yönelik varsayımından itibaren kavramın bu yanına değinilmesi önemli görünmektedir. Bu nedenle adaletin tarihsel seyri içerisinde kritik bir virajda yer alan Carl Schmitt'in özgün ve etkileyici yorumlarına değinmenin de gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Dost-düşman belirlenimini, bu ilişkinin mahiyetini, politik ve hukuki anlamıyla birlikte yorumlayan filozofun iddiaları, Antikçağ'da ileri sürülen adalet tanımının yeniden tartışılması bakımından ayrıca değerli görünmektedir. Bir yanda "herkesi aynı görme ve eşit davranma" üzerine tesis edilen adalet anlayışı ile diğer yanda "dost ve düşmanın belirlenmesi ve görece ayrışan davranış tiplerinin gözetilmesi" gibi bu iki ayrı tutumun yukarıda bahsi geçen görüşler üzerinden tartışmaya açılması da çalışmanın önemli amaçlarından biridir.

Anahtar Kelimeler: Adalet, Dost, Düşman, Siyasal Olan, Teoloji

* Dr. Öğr. Üyesi; Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
e-posta: ferdiselim@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2576-4499

İDEAL TOPLUM DÜŞÜNCESİNİN İKİ YÜZÜ: MARX'IN KOLEKTİVİST İNSANINA KARŞI AYN RAND'IN LİBERAL İNSAN MODELİ

Demet KONUR ŞEN*

Serkan Şükrü YILDIRIM**

Özet: Birbirini tetikleyen ve çifte devrim olarak tanımlanan Sanayi ve Fransız Devrimi, bilinen sosyal ve politik örgütlenmeleri değiştirmekle kalmayıp tarihin akışını da etkilemiştir. Aydınlanma dönemi düşüncelerinin sonuçları olarak değerlendirilebilecek devrimler ve hızlı toplumsal değişimler siyasal, sosyal ve düşünsel alanda kaosların ortaya çıkmasına yol açmış ve bu dönem devrimci bir karaktere bürünmüştür. Bu dönemin devrimci karakterini en iyi yansıtan düşünür ise şüphesiz Karl Marx'tır. Tüm detaylarıyla ortaya koymuş olduğu diyalektik materyalizme dayalı tarihsel analiziyle Marx farklı bir siyaset teorisi sunmuştur. Marx'ın ifade etmiş olduğu düşünceler yaşadığı dönemde olduğu gibi günümüzde de pek çok teorisyen, düşünür, siyaset adamı tarafından desteklenmektedir.

Marx'ın devrimci toplum felsefesi pek çok destekçi bulmakla birlikte aynı oranda pek çok eleştiriye de maruz kalmıştır. Bu bağlamda çalışmamıza konu olacak olan Ayn Rand'ı diğer Marx eleştirmenlerinden ayıran şey, Marx'ın "İnsanın özü insanın gerçek kolektivitesidir" iddiasını reddetmesidir. Rand bunun yerine neo-Aristotelesçi bir teoriyi, her birimizin bir insan, birey olduğu, insan olmanın esasında kendi kendini yönetmek anlamına geldiği ve insan yaşamına gerçekten uygun olan toplum türünün bireyin egemenliğini güvence altına alması gerektiği yönündeki bakış açısıdır.

Bireyci kapitalizmin büyük bir savunucusu olan Ayn Rand, siyasi yapılanmaları genel olarak bireyci ve devletçi olmak üzere iki temel başlık altında toplamaktadır. Onun devletçi olarak nitelendirdiği yapılar otoriterizm ve sosyalizmdir. Buna karşılık Marx'ın teorisinde ise yapılar bireyci ve devletçi olarak nitelendirilmek yerine sınıflı toplum tipleri ve sınıfsız toplum tipleri olarak betimlenmektedir. Marx'a göre devlet sınıflı toplum tipinin bir ürünü olarak hâkim sınıfın kontrolünde bir araçtır ve doğal olarak tüm haksızlıkların kaynağı biçiminde görülür. Hak kavramı bağlamında Rand bir takım temel haklar belirlemektedir ki bunlar yaşam hakkı ve mülkiyet hakkıdır. Bu hakların korunması ve sürdürülmesi açısından birey Rand'a göre hiçbir kolektifin hizmetinde olmamalıdır. Çünkü kolektif, bireyin mutluluk ölçütlerini, tercihlerini belirleyemez. Bireyin karşısında grubun öncelendiği bir sistem olarak kabul ettiği kolektivizmi ahlaki anlamda sübjektivizme eş değer görmektedir. Gruplardaki ortak faydayı da kabul etmeyen Rand, ortak faydanın bireyin faydasına olduğu düşüncesini bir aldatmaca olarak görür. Bu aldatmacayla önce insan hakları sonra diğer tüm haklar gasp edilir ve insanlar bir çetenin hükmü altına girer. Nihai hedefi ve amacı olan mutluluktan gittikçe

* Araştırma Görevlisi; Kırıkkale Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ABD Doktora Öğrencisi
e-posta: demet_konur@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-4951-0947

** Bağımsız Araştırmacı; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Felsefe ABD Doktora Öğrencisi
e-posta: cogito_06@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-3440-8755

uzaklaşır. Nitekim Rand'a göre kolektivizm bireysel mutluluğun önündeki en büyük engellerden biridir.

Rand, kolektifi otoriter veya devletçi bir zihniyetin ürünü olarak görmekte ve bireysel özgürlüğe bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu noktada Marx da otoriter devletçi zihniyeti bireysel özgürlüğe ve bireylerin temel haklarına tehdit olarak görmektedir ve ona göre devlet bütün haksızlıkların nihai kaynağıdır ve kurtulunması gereken bir züldür. Bu çalışmada bireysel hak ve özgürlükleri temel alan iki düşünürün bunların nasıl sağlanacağı ile ilgili farklı bakış açıları ortaya konulacaktır. Bu bağlamda Marx'ın kolektivist insanı ile Rand'ın liberal insan modeli karşılaştırılarak özgürlük ve kolektiviteye düşünürlerimizin yükledikleri anlamlar tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kolektivizm, Liberalizm, Bireysel Haklar, Devlet, Ayn Rand, Karl Marx

SİYASET VE İKTİSAT KESİŞİMİNDE 'ÇELİŞKİ'

Ceyhun GÜRKAN*

Özet: Çelişkilerle dolu bir dünyada yaşıyoruz. Toplumsal dünyadaki tüm çelişkileri açıklamak için temel bir çelişki belirlemek zordur. Bununla birlikte, çelişki kavramını başlı başına tekil ve soyut bir biçimde düşünürken çelişkileri çokluğu ve pratik ilişkiselliği içinde açıklayacak bir genellik düzeyine geçmek de mümkündür. Bugünün çelişkilerinin çoğunun iktisadi olduğu görülmektedir. Yoksulluğu yaratan ve toplumsal maddi refahı düşüren gelir ve servet dağılımı toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmekte ve arttırmakta, toplumun esenliği ve barışçıl yaşamı üzerinde yarattığı bozucu etkiler geniş bir çelişkiler ağı yaratmakta ve toplumsal ilişkilerin çelişkisini / çelişkilerini derinleştirmektedir. Ekonomik hayat ve düzen çelişkilerin çoğunu üretmekte ve çelişkileri üzerine çekmektedir; ne var ki, dünyanın durumunu anlamak iktisadi olanın ötesine geçmeyi gerektirmektedir. Toplumsal yapının bu derinleşen eşitsizliğini bilimsel ve pratik anlamlarda siyasetin ve iktisadın çelişkinde yorumlamak geçerli bir başlangıç olacaktır. Sosyal bilimlerin kapsamında gerçekçi bir açıklama için çelişkinin varlığını ve düzlemlerini tespit etmek gerektiği genel olarak paylaşılan bir fikirdir. Örneğin ana akım iktisada ve siyaset bilimine yöneltilen temel eleştiri toplumu ve siyaseti çelişkili ilişkiler ağı ve bütünü içinde görmemesi ya da çelişkiyi tanımlasa da ortadan kaldıran, onları gerçekliği içinde görünmez kılan bir analiz geliştirdiği yönündedir. Diğer taraftan çelişkinin / çelişkilerin tespiti ve analizi pratikte bunların çözümü için bir o kadar gereklidir. Saf kuramsal analizler ve metodolojik tartışmalar çelişkinin tanımlanmasını kapsarken çelişkinin içindeki hakikati belirlemeye çalışmaktadırlar. Ancak çelişki uygulama ve politika geliştirme düzleminde -siyasal pratiğin devreye girdiği noktada- sonuçlarıyla ve çözümleriyle ortaya çıkmakta ve deneyimlenmektedir. Diğer taraftan çelişkinin belirlenmesinden ve çözülmesinden ziyade sosyal bilimlerin kapsamında çelişkinin yönetiminin ya da Michel Foucault'nun deyimiyle 'yönetimselliği'nin daha geçerli olduğu da ileri sürülebilir. Toplumsal yapıyı bir ilişkisellik olarak tanımlamanın en geçerli yollarından biri bu yapıyı iktidar ilişkilerine ve farklı iktidar kiplerine tabi çelişkili bir yapı olarak tanımlayabilmekten geçmektedir. Ancak çelişkinin hem bir hakikat hem de pratikte adaleti hedefleyen bir uygulama sahası içinde eş zamanlı analiz edilmesi de gerekmektedir. Böyle bir birleştirici analizi Foucault'nun yönetimsellik analitiği ve tarihinden hareketle elde edebiliriz ve çelişkinin yakıcı sonuçları üzerine siyasetin ve ekonominin keşişiminde bir kuramsal ve pratik yaklaşım elde edebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Çelişki, Ekonomi, Siyaset, Yönetimsellik, İktidar

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü
e-posta: cgurkan@politics.ankara.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8048-7175

EPİSTEMİK ADALETSİZLİK, HİBRİT KÖTÜLÜK VE AHLAK EĞİTİMİ

Yurdagül KILINÇ*

Özet: Eskisinden çok daha karmaşık bir dünyada yaşıyoruz. Karmaşanın sonuçları her zaman olumsuz değildir. Çünkü olan biteni anlamak için pek çok araçtan aynı anda yararlanmak, pek çok gözlüğü aynı anda takmak ve yeni kavramlar üretmek gerekir. Siyaset felsefesinin ilgisi son yıllarda müzakereci demokrasi, dilbilim, retorik, propaganda, iletişim, diplomasi, sosyal medya, liderlik, ırk ve cinsiyeti içerek şekilde genişlemiştir. İlk bakışta birbirinden çok uzak görünen bu tartışma konuları *politik epistemoloji* başlığı altında yeni bir alanı doğurdu. Bu alanda politik hakikatin epistemik erdem, bilişsel önyargı, yalan haber, bilgisizlik ve epistemik hata olan ilişkisi siyaset felsefesinin normatif bakış açısından değerlendirilmeye başlandı. Bu süreç siyaset felsefesi, ahlak ve epistemolojinin kesiştiği noktada yeni kavram ve teorilerin üretimini hızlandırdı.

Politik epistemoloji teorileri, siyaset felsefesi ile epistemolojiyi bir araya getirmekle kalmaz ahlak teorilerini de problemlerin çözümünde kullanır. Toplumsal hayatta aksayan uygulamalardan hareket eden bu teoriler, problemlerin epistemik karakterini analiz etmekte ve nihayetinde normatif ahlak teorisini temel alarak çözüm sunmaktadır. Bunun bir örneğini Miranda Fricker'in "epistemik adaletsizlik" kavramı sunar. Bu kavram siyasi ve toplumsal dışlama, marjinalleştirme ve ötekileştirmenin epistemik süreç ve nedenlerini açığa çıkarırken çözüm için hibrit bir erdem olan entelektüel duyarlılığın ve refleksif farkındalığın geliştirilmesini savunur. Epistemik adaletsizlik kavramı bize hiyerarşik olan ve olmayan durumlarda toplumsal aktörlerin dinleyici ve konuşmacı rollerinin hegemonik bir ilişkiye dönüşebildiğini göstermektedir. Aynı zamanda bu ilişki dışlama, marjinalleştirme ve ötekileştirmeyi de motive edebilmektedir. Fricker'in açıklamasının sunduğu yenilik siyaset, ahlak ve epistemolojik teorilerimizi bu tür bir adaletsizliğe uygun şekilde yeniden değerlendirme fırsatı vermesidir. Bu çalışma, epistemik adaletsizliğin kurumlar ve politik sistem seviyesinde gerçekleştiğinde kolaylıkla hibrit bir kötülüğe dönüşebildiğini gösterecektir. Bu yüzden epistemik adaletsizlikler sadece bireylerin ahlaki gelişimleri ile değil aynı zamanda kurumların da eğitim yoluyla radikal değişikliklere giderek çözebileceği bir sorundur. O halde ahlak eğitimi sadece erdemleri ilerletmeyi amaçlamamalı, aynı zamanda ahlaki olmayan davranışların gerçekleşmesine neden olan epistemik adaletsizlikleri de incelemelidir. Bu sayede siyasi otoritelerin ahlaki ve epistemik işleyişi bozduğu noktaların tespiti kolaylaşacaktır.

Anahtar Kelimeler: Epistemik Adaletsizlik, Miranda Fricker, Hibrit Kötülük, Politik Epistemoloji, Ahlak Eğitimi

* Dr. Öğrt. Üyesi; Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
e-posta: yurdagulkilinc@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1597-062X

TOPLUMSAL HAREKETLERİN MÜFREDATI: OKULSUZ VE KİTAPSIZ EĞİTİM

Ümit KARTAL*

Özet: Eğitim bilimleri ve felsefesinin dağarcığındaki kuramsal ve kurumsal paradigmlar ister öğrenciyi ister öğretmeni odağa alsın nihai olarak eğitim yoluyla bireysel ve toplumsal bir değişimi öngörürler, en azından böylesi bir beklentiyi vurgularlar. Bunun yanı sıra söz konusu değişim öngörü ve beklentisinin daima iyi yönde olduğuna ilişkin kuvvetli bir görüş ileri sürdükleri söylenebilir. Kabaca ifade edilişyle kişinin eğitim yoluyla kendini gerçekleştirmesi idealini öne çıkardıkları söylenebilir. Bu anlamda söz konusu yaklaşım ortaklığını naiflikle suçlamak zorlama görünse de tehlikeli bir iyimserlik olarak okumak mümkündür. Buradaki tehlike eğitim yoluyla bireysel, toplumsal ve siyasal dönüşüm arayışlarının son kertede neye dönüştüğü somut olarak fazlasıyla ortaya konulmuş tarihsel örneklerde takip edilebilir. Ancak bu tehlikeye dikkat çekmek eğitimin herkesin erişimine açık evrensel kamusal bir hak olduğu/olması gerektiği yönündeki kuramsal düşünce ve yasal uygulamaları sorgulamak anlamına gelmez kuşkusuz. Zorunlu eğitimin sorgulanması ve okulsuz toplum arayışlarının bir hak olarak eğitime değil, bu hakkın ideolojinin birey ve toplum üzerindeki baskılayıcı tasarrufunda bir göreve dönüştürülmesine karşı direnç gösterdiklerini not etmek gerekir. Çünkü burada pedagoji nihai olarak bir penolojiye/ıslah etme arzusuna evrilir. Nihayetinde bu kuramsal ve pratik düşüncenin de gözden kaçırılmaması gereken kendine has bir tarihsel somutluğu vardır. Ancak burada tartışmaya açılmak istenen bir mesele vardır. Öncelikle iyimserlik yanılışına dönük bir eleştiri. Bu eleştiri eğitim yoluyla hedeflenen bireysel, toplumsal ve siyasal dönüşümün otoriter hatta totaliter siyasal eğilimlerde ortaya çıkabilme olasılığına yönelik vurgu, fakat bununla birlikte asıl olarak ezilenlerin pedagojisi söyleminin ikili anlamda müphemliğine belirgin kılacaktır. Her ne kadar batı kültür çevresinin tarihsel köklerinin dışında eğitim yoluyla dönüşüm arayışları söz konusu olsa da bu arayışların ortaklaştığı yer söze konu her bir kültür çevresinin de (indirgeyici ve dışlayıcı olsa da, batı ve batı-dışı) makul bir yurttaşlık ve tabiiyet tedrisatı bağlamında inzibati/disipline edici bir karakter taşımış olmaları dikkat çekicidir. Diğer yandan bir ezilenler pedagojisi iyimser tehlikenin diğer ucunu oluşturur. Bu bağlamda işaret edilen bu tehlikeli iyimser yanılışmalar karşısında bir almaşık okuma olarak eğitim yoluyla dönüştürme ülküsünün ayrıcalıklı eğitilmişlerin etrafında düğümlendiğini vurgulayan Walter Benjamin'den ödünç aldığımız kötümser bir konumlanışı tartışmak yerinde olacaktır. Eğitim ve toplumsal dönüşüm üzerine düşünmek kurumsal ve biçimsel eğitim dışında konumlanmayı, öğretmen, öğrenci ve okul döngüsünden kurtulmayı gerektirir. Okuryazarlığın yaygın kılınması, meslek sahibi olmaya dönük temel ve yüksek öğrenim olanağının kişilere sunulması meselenin sadece biçimsel boyutudur. Eğitim yalnızca bir mevzu değil fakat aynı zamanda bir mevzidir. Dolayısıyla bu incelemede eğitimi on dokuzuncu yüzyılın bütüncül toplumsal hareketlerinin meseleyi siyasal öznenin kuşatıcı temsiline indirgeyen türdeş kimlik paradigması bakımından ele almak yerine yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan yeni toplumsal hareketlerin fark ve başkalığı

* Dr. Öğr. Üyesi; Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü
e-posta: u.kartal@alparslan.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8440-2968

öne çıkaran müdahalesinin eleştirel bilince katkısı ve demokratik bir kamusal alan yaratma konusunda ortaya koyduğu deneyimler bağlamında ele almak gerekliliği üzerine felsefi bir tartışma hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, İyimser Yanılsama, Toplumsal Hareket, Müşterek Eylem, Toplumsal ve Siyasal Dönüşüm

PLATON'UN DÜŞÜNCELERİ ÇERÇEVESİNDE ADALETİN NELİĞİNE FELSEFİ BİR BAKIŞ

Sevgi ÖZCAN*

Özet: İnsanlığın en eski özelemlerinden biri olan adaletin ne olduğu sorusu felsefe tarihinde tartışılmalı en eski sorulardan biridir. Günümüz dünyasında artan nüfusla birlikte adalet talep edenlerin sayısı da gün geçtikçe artmakta dolayısıyla adaletin ne olduğu sorusu yanıtlanması gereken elzem bir soru hâline gelmektedir. Çünkü çağımızda insanlar adaleti elde etme ve adil bir dünyada yaşama umudunu her geçen gün yitirmektedir. Adaletin olmadığı yerde ise insanlar kendi adaletini sağlamanın peşine düşmekte, mevcut düzene baş kaldırıp silaha sarılmakta, rastgele insan öldürmekte ve insan hakları ihlalleri içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. Bu nedenle “adalet nedir?” sorusuna bilgi ile temellendirilebilir bir yanıt verebilmek için Platon'un düşüncelerine bakmak yol gösterici olacaktır.

Platon, *Devlet* adlı eserinde adaletin neliğine ilişkin felsefi sorgulamasına öncelikle adaletle ilgili farklı tanımları irdeleyerek ve adaletin ne olmadığını ortaya koyarak başlamaktadır. Platon'un sorguladığı tanımlardan ilkinde, adalet, dostlara iyilik, düşmanlara ise kötülük etmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak Platon, böylesi bir anlayışın bize adaletin neliğini veren, felsefi bilgiye dayanan doğru bir yaklaşım olmadığını göstermektedir. Çünkü Platon, düşman olarak nitelendirilse dahi bir insana kötülük etmenin ya da zarar vermenin, hiçbir surette adil veya haksever bir insanın özelliği olamayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla adalet sıklıkla düşünüldüğü gibi dostlara iyilik, düşmanlara kötülük etmek anlamına gelmemektedir.

Öte yandan Platon'un irdelediği bir diğer tanımda ise “adalet güçlünün ya da yönetenin işine gelendir” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Adaletle ilişkin bu yaklaşıma göre, devleti yönetenler aynı zamanda toplumda gücü elinde bulunduran kişiler olduklarından dolayı, o toplumda ya da devlette adalet de bu kişilerin işine gelen olarak görülmektedir. Oysa Platon'a göre, her sanat ve her bilgide olduğu gibi yönetme sanatı veya bilgisi de kendi yönetimi altında olanın, yani yönetilenin veya “gücsüzün” işine geleni gözetir/gözetmelidir. Bu nedenle Platon düşüncesinde, adaleti güçlünün veya yönetenin işine gelen olarak tanımlayan bir yaklaşım, felsefi bilgiden ve dayanaktan yoksun, doğru olmayan bir anlayıştır.

Felsefi bilgiye dayanmayan ve temellendirilmesi oldukça zor olan bu yaklaşımların ötesinde, adaleti hem tek tek insanlar hem de toplum açısından ele alan Platon, adaleti bilgelik, cesaret ve ölçülülük gibi erdemleri doğuran ve yaşatan bir erdem olarak görmektedir. Platon'a göre, adalet erdeminin bir kişide ve toplumda ortaya çıkabilmesi için herkesin bireysel/yapısal özelliklerine uygun işi iyi, yani erdemli bir şekilde yapması gerekmektedir. Adaletin neliğine ilişkin felsefi bilgi vermesi bakımından yol gösterici olan Platon'un adalet görüşünü konu edinen bu çalışmada, herkesin kendi işini erdemli bir biçimde yapabilmesinin koşullarını ortaya koymak ve böylece gerek kişisel gerekse toplumsal olarak adaletin nasıl hayata geçirilebileceğini açıklığa kavuşturmak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Toplum, Adalet, Erdem, Platon

* Dr.

e-posta: sevgiyukselozcan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8692-476X

ZYGMUNT BAUMAN'A GÖRE AKIŞKAN (YA DA GEÇ-) MODERN ZAMANLARDA EĞİTİM VE ENTELEKTÜELİN ROLÜ

Deniz KUNDAKÇI*

Merve TEKİN**

Özet: Avangartlık ve tepkisellik modernliğin erken dönemlerinden itibaren onun gelenek karşısındaki ayırt edici özelliklerinden birisi olmuştur. Doğa ve toplumun insana sunulmuş ve onun tarafından dönüştürülmeye hazır birer nesne gerçekliği olarak görüldüğü bir süreçte, entelektüeller tarihsel dönüşümün aktörleri, eğitim kurumları da gelecekte yaratımı arzu edilen toplum düşünün örnek formları olarak kabul edilmiştir. Modernlik, okulu sadece bilgi ve beceri transferinin bir parçası olarak değil, aynı zamanda rejim değerlerinin içselleştirildiği siyasal toplumsallaşmanın başat bir aracı kurumu olarak da değerlendirmiştir. Öte yandan “geç” ya da “akışkan” modern olarak adlandırılan zamanlarda koşulların bütünüyle değişmesiyle birlikte bireylerin eğitim ve okul gibi kurumlardan beklenti ve gelecek hedefleri de giderek farklılaşmaktadır. Geçmişin avantaj sağlayan bazı alışkanlık ve tutumları, sadece iyi bir eğitim ve diploma olanağının sunduğu “itibar” ve “iyi yaşam beklentisi”; piyasa güçlerinin hâkim olduğu, esnekliğe dayalı ve uyum sağlamayı gözeten yeni sistemde fazlasıyla tartışmalı bir hal almaktadır. Çağdaş toplumsal süreçler entelektüeli, Bauman’ın deyişiyle, kamusal alanın bir öksüzü haline getirmekte, onun öncü ve özgürleşim vaadi taşıyan klasik söyleminin etkisini yitirmesine neden olmaktadır. Entelektüel, eleştirel ruh da barındıran bir sorumluluk anlayışının taşıyıcısı olmasından ziyade, uzmanlaşmanın da etkisiyle refah bürokrasisinin sade bir uzman memuru olarak anılmaktadır. Ahlaki gönderimleri olan bir toplum yapısı yerini estetik kaygılar barındıran yeni bir söyleme bırakmaktadır. Toparlamak gerekirse, bu çalışmada Bauman’ın kuramsal katkılarından hareketle erken ve geç modern dönemlerin eğitim misyonu ve entelektüellerinin tanımlayıcı unsurları mukayeseli ve eleştirel bir perspektifle değerlendirilmeye çalışılacaktır. Aradaki dönüşümün kazanım ve kayıplarının neler olabileceği, çağdaş toplumsal süreçlerin sunduğu yaşam estetiğinin parçalı yapısı ve olanakları, çeşitlenen ve farklılaşan kültürel değerler tebliğini diğer tartışma konularını oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bauman, Postmodernlik, Eğitim, Entelektüel, Üniversite

* Doç. Dr.; Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
e-posta: dkundakci@kastamonu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-7331-5682

** Yüksek Lisans Öğrencisi; Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

ORCID: 0000-0003-2166-2604